

Голові Спеціалізованої вченої ради Д 26.861.07
у Державному університеті інформаційно-
комунікаційних технологій
проф. А.П.Савкову

ВІДГУК

офіційного опонента **Горника** Володимир Гнатович, доктора наук з державного управління, професора на дисертацію Петькун Світлани Михайлівни на тему: «Теоретико-методологічна концептуалізація механізмів державного управління соціальною безпекою в умовах цифрової трансформації», подану на здобуття наукового ступеня доктора наук з державного управління до спеціалізованої вченої ради Д 26.861.07 у Державному університеті інформаційно-комунікаційних технологій за спеціальністю 25.00.02 – механізми державного управління

Актуальність теми дисертаційної роботи

Питання становлення сучасного українського суспільства, його характерних особливостей і детермінант не нове для вітчизняної науки на шляху демократичних перетворень, але воно містить в собі ще багато “білих плям” і лишається надзвичайно актуальним, зокрема в контексті європейського вибору нашої країни.

Воно передбачає створення дієвої системи влади, оптимізацію системи державного/публічного управління в напрямі забезпечення ефективної соціальної безпеки громадянського суспільства та громадянина як інструменту реалізації державної політики, на основі впровадження сучасних цифрових технологій.

З огляду на це набуває актуальності наукова проблема пошуку ефективних механізмів забезпечення соціальної безпеки людини та суспільства у процесі їх життєдіяльності в умовах нестабільності викликаної активною цифровою трансформацією.

Зв'язок дисертаційного дослідження з науковими програмами, планами, темами.

Робота над цим дисертаційним дослідженням протягом останніх чотирьох років 2021-2024 років і виконувалася у межах теми науково-дослідної роботи: «Теоретико-прикладні аспекти розвитку цифрової держави в Україні» (державний реєстраційний номер 0123U102733) в Державному університеті інформаційно-комунікаційних технологій (довідка № 23/196 від 05.12.2023р.)

Наукові результати цієї роботи також знайшли відображення в окремих дослідних проектах та успішно впроваджено в діяльності органів державної влади України, в прикладних дослідженнях державних і недержавних аналітичних структур, у підготовці навчальних видань. Загалом автором

представлено 6 довідок про впровадження результатів дисертаційного дослідження.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх вірогідність

Наукові положення, висновки і рекомендації дисертації мають достатнє теоретичне, методологічне та емпіричне обґрунтування, що підтверджується великою кількістю проаналізованих здобувачем наукових праць, широкого кола опрацьованої джерельної бази з різних галузей науки (державне управління, право, соціологія, філософія), нормативно-правових актів.

Про їх вірогідність свідчить застосування адекватної науковій проблемі, що розв'язується, наукової методології, апробація результатів дослідження на науково-практичних конференціях, системний виклад проаналізованого матеріалу та авторських позицій, які ґрунтуються на комплексному підході та всебічному аналізі досліджуваної тематики.

Метою дисертаційного дослідження є концептуалізація теоретико-методологічних засад розвитку системи державного управління соціальною безпекою України в умовах цифрової трансформації та вироблення науково-прикладних рекомендацій щодо удосконалення механізмів державного управління соціальною безпекою України. Цій меті повною мірою відповідають визначені дисертантом об'єкт і предмет дослідження. Наукові положення, висновки та рекомендації достатньо теоретично обґрунтовані. Вони базуються на використанні комплексу загальнонаукових і спеціальних принципів, підходів і методів. З метою підтвердження істинності й новизни результатів дослідження автором застосовувалася їх наукова верифікація шляхом спостереження, емпіричної перевірки, апробації та експерименту.

Інформаційною базою дослідження стали наукові праці вітчизняних і зарубіжних авторів та публікації науково-дослідних установ, матеріали органів державної влади, урядових і періодичних видань, дослідження міжнародних організацій, нормативно-правові акти. Загалом автором опрацьовано більше чотириста сімдесят джерел. Наукова обґрунтованість і достовірність результатів роботи підтверджена також позитивними результатами їх апробації в процесі проведення різноманітних науково-комунікативних заходів.

Дисертація є самостійною науковою працею і містить отримані результати у галузі науки "державне управління", що в сукупності розв'язують важливу наукову проблему становлення та розвитку ефективних механізмів забезпечення соціальної безпеки людини та суспільства у процесі їх життєдіяльності в умовах нестабільності викликаної активною цифровою трансформацією. Результати експертної верифікації результатів дослідження дають змогу уточнити цілісну картину стану і сформулювати концептуальні засади впровадження нової парадигми і доктрини державної політики в галузі соціальної безпеки в умовах цифрової трансформації України.

Висновки і результати отримані і сформульовані автором самостійно. У дисертації не використовувались ідеї та розробки, що належать співавторам.

Вірогідність та наукова новизна одержаних результатів

Слід погодитися зі змістом та структурою теоретико-методологічних засад, вироблення та обґрунтування механізмів державного управління соціальною безпекою України в умовах цифрових трансформацій.

На сучасному етапі складовими цієї проблеми виступають і це визнається більшістю закордонних та вітчизняних дослідників, а саме:

- процеси наукового обґрунтування, як цифрової трансформації механізмів державного управління соціальною безпекою зокрема, так і державної соціальної політики в цілому лишається фрагментарним, що у свою чергу призводить до негативних тенденцій та деформацій у соціально-економічному розвитку України;
- недосконалість (застарілість) як профільної законодавчої бази, так і інституційної моделі управління/регулювання, важливість приведення ключових законодавчих актів щодо ефективного запровадження цифрових технологій у розвитку соціальної безпеки у відповідність із стратегічними цілями держави та актуальними технологічними трендами, що виступає основним критерієм наближення України до демократичних європейських цінностей;
- нові цифрові технології потребують значного підвищення рівня професіоналізму та компетентності державних службовців, що досягається в розвинутій системі підготовки кадрів. Інноваційна діяльність в державному управлінні, що характеризується здатністю до нововведень, потребує нової структури організації управлінської діяльності в певній сфері, розробку нової управлінської ідеології, ініціювання нових управлінських процесів, змін управлінських структур тощо;
- констатовано, що практично з усіх найважливіших соціальних показників світового цивілізованого розвитку Україна продовжує перебувати в небезпечній зоні. Загрозу становить не лише саме явище, а насамперед системні чинники, що його обумовлюють та призводять до неефективності впровадження державної соціальної політики, невідповідності між визначеними соціальними пріоритетами та ходом реформування економіки країни;
- нагальна потреба в розробці та поширенні системного наукового бачення особливостей концептуальні засади впровадження нової парадигми і доктрини державної політики в галузі соціальної безпеки в умовах цифрової трансформації України.

Особливої уваги заслуговують деякі елементи наукової новизни дисертаційного дослідження, зокрема автором: уперше на основі аналізу та систематизації наявних у світовій та вітчизняній практиці цифрових механізмів державного управління соціальною безпекою, розроблено, науково обґрунтовано й запропоновано, в якості перспективної, інноваційну доктрину соціальної безпеки, яка ґрунтується на оптимальному балансі патерналістської та ліберальної доктрин державної соціальної політики – мережеве суспільство добробуту – у якій ефективність оптимального балансу забезпечується завдяки впровадженню парадигми державно-приватного партнерства із залученням

сучасних та перспективних механізмів і технологій цифровізації державного управління в умовах подальшої цифрової трансформації суспільних відносин в Україні.

Цікавою та аргументованою є позиція дисертантки щодо характерних особливостей, спільних та відмінних підходів у формування моделей соціальної безпеки в умовах цифрової трансформації зарубіжних країн. Насамперед, виявлено, що соціальна безпека громадянина все більше орієнтується на засади мережевого суспільства, а саме: зростання ролі інформації в житті суспільства, збільшення частки цифрових комунікацій, створення глобального інформаційного (комунікативного) простору, і відповідно, зміну самої соціальної реальності, в якій всі основні сфери життєдіяльності та соціальної безпеки людини будуються на мережевій логіці, націленій на потреби і ціннісні орієнтири людини.

Як результат науково-теоретичного розв'язання визначеної проблеми, авторкою сформульовано низку вагомих висновків і рекомендацій, що мають суттєве значення для вітчизняної державно-управлінської науки та практики державного управління. Зокрема заслуговують на особливу увагу практичні рекомендації автора щодо впровадження та реалізація політики розвитку мережевого цифрового суспільства добробуту на основі моделі державно-приватного партнерства, яке вимагатиме від держави запровадження таких механізмів державного управління, як: створення мережеских платформ управління соціальними програмами для задоволення індивідуальних вимог і специфіки їх споживачів та оцінки ефективності наданих послуг; запровадження цифрових платформ рівня держави/регіону/громади для комплексного управління соціальними програмами, які будуть базуватися на "цифрових" технологіях, світовому досвіді розвитку соціальної сфери, та керуватися реальними потребами суспільства і гнучко реагувати на зміни в житті країни; створення єдиного інформаційного ресурсу соціальної сфери, орієнтованого на безпечну, електронну взаємодію громадян з органами соціальної сфери; запровадження взаємодії державних соціальних служб та відомств, недержавних організацій, приватних постачальників соціальних послуг для спільних погоджених дій щодо забезпечення потреб громадян.

Суттєвим внеском в загальну теорію державно-управлінської науки є уточнені автором поняття та категорії: «соціальний захист», «соціальна безпека», «соціальна безпека держави», «соціальна безпека суспільства», «соціальна безпека людини» тощо.

Цікавою та оригінальною виявилась постановка та теоретичне обґрунтування запропоноване дисертанткою введення до тезаурусу вітчизняної державно-управлінської науки авторські категорії: мережеве цифрове суспільство добробуту (networked digital welfare society) – суспільство загального добробуту взаємодія суб'єктів якого здійснюється у суспільних цифрових мережах із застосуванням сучасних цифрових технологій. Що докорінно відрізняється від вже відомої у світовій науці категорії "цифрове суспільство добробуту" (digital welfare society), саме тим, що в його основі лежить не стільки застосування цифрових технологій, оскільки у поточному

часі таке застосування вже стало цілком об'єктивним процесом, скільки побудова системи соціальної безпеки на основі процесів добровільної асоціації людей в цифрових соціальних мережах; мережева цифрова держава добробуту (networked digital welfare state – соціальна, правова, демократична держава орієнтована на оптимальне забезпечення належного рівня соціальної безпеки та добробуту, адекватного рівню економічного розвитку, як для суспільства в цілому, так і для кожного окремого індивіда, на основі вільної (в межах встановлених правових норм) взаємодії всіх суб'єктів суспільних відносин яка здійснюється у суспільних цифрових мережах із застосуванням сучасних і перспективних цифрових технологій та механізмів, в т.ч. штучного інтелекту).

Повнота викладу наукових положень, висновків і рекомендацій в опублікованих працях.

Основні результати дисертаційної роботи опубліковано автором в 24 наукових працях у наукових фахових виданнях України з державного управління, 15 тезах науково-комунікативних заходів, навчальних посібниках. Аналіз публікацій автора дозволяє дійти висновку про повноту викладу основних наукових положень його дисертаційного дослідження у науковій літературі.

Стиль та мова викладення наукових положень дисертації відповідають вимогам пункту 14 “Порядку присудження наукових ступенів та присвоєння вчених звань” та відзначаються логічністю, системністю, послідовністю, обґрунтованістю.

Дисертація відповідає паспорту спеціальності 25.00.02 – механізми державного управління, а саме:

1. Теоретико-методологічні засади розроблення та функціонування механізмів державного управління: категорії, закономірності, принципи, методи.
2. Цілі, завдання, функції держави, стратегії її розвитку як чинники формування та функціонування механізмів державного управління.
3. Організаційний, правовий, ресурсний і інші види механізмів державного управління.
4. Формування та реалізація державної політики у сферах державного, регіонального та галузевого управління й інших сферах суспільного життя.
5. Співробітництво у сфері міждержавного регіонального управління, адаптація міжнародних, зокрема європейських, норм і стандартів.
6. Державні послуги: сутність, категорії, класифікація, стандартизація, ресурсне забезпечення.
7. Механізми державного регулювання окремих галузей і сфер суспільного життя та їх удосконалення.
8. Інформаційні технології й інформаційне забезпечення в системах державного управління.

Теоретична та практична значимість дисертаційної роботи і впровадження результатів дослідження

Теоретична цінність дисертаційного дослідження С.М.Петькун полягає у концептуалізації теоретико-методологічних засад виробленні та обґрунтуванні науково-прикладних рекомендацій побудови напрямів розвитку системи публічного управління соціальним захистом в умовах цифрових трансформацій.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що наукові положення, висновки та рекомендації, розроблені дисертанткою, можуть бути використані для подальших теоретичних і практичних досліджень процесу формування та розвитку цифровізації соціальної сфери, що представляє величезний потенціал інноваційного розвитку та організації на новій цифровій основі соціального захисту, з одного боку, а з іншого надає нові можливості управління соціальною безпекою громадян і суспільства в цілому; у навчальному процесі під час підготовки кадрів з державного управління та публічного адміністрування, викладання спеціальних навчальних курсів та тренінгів, подальше створення державних просвітніх онлайн-порталів для населення та державне сприяння у створення таких порталів просвітницькими організаціями громадянського суспільства і місцевими громадами.

Окремі положення, висновки й рекомендації дисертації використано: Результати дисертаційного дослідження використано в діяльності Комітету з питань гуманітарної та інформаційної політики (довідка № 1642/06-23 від 29.08.2023р.); Спілкою підприємців малих, середніх і приватизованих підприємств України (довідка №6, від 03.10.2023р.); Київською обласною радою VIII скликання (довідка № 2653/03-01, від 06.12.2023р.); Міністерством розвитку громад, територій та інфраструктури України (довідка № 12547/39/14-23/ від 08.12.2023р.); Фастівською районною радою Київської області (довідка № 01–14/56 від 22.03.2023р.); Київським регіональним центром підвищення кваліфікації (довідка № 092 – 372 від 26.12.2023р.) та іншими.

Рекомендації та основні наукові теоретико-методологічні напрацювання дисертаційного дослідження використовуються у освітньому процесі Державного університету інформаційно-комунікаційних технологій при розробці Освітньо-професійної програми другого (магістерського) рівня вищої освіти, Освітньо-наукової програми третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти та навчальної дисципліни другого (магістерського) рівня вищої освіти «Державне управління соціальною безпекою в умовах цифрової трансформації» та при викладанні дисциплін: «Державна політика цифрового розвитку України», «Механізми цифрової взаємодії з органами державної влади», «Механізми управління цифровою державою», «Диджиталізація управлінських процесів», «Соціальна безпека цифрової держави», «Державна політика та цифровий розвиток», «Державне управління соціальною безпекою в умовах цифрової трансформації», «Безпекові імперативи функціонування системи публічного управління: соціо-гуманітарна безпека».

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації.

Відзначаючи загальний високий рівень обґрунтованості науково-теоретичних положень дисертаційної роботи, її цілісність і логіку викладення матеріалу, авторці доцільно звернути увагу на деякі загальні недоліки та дискусійні положення.

1. На стор. 156 дослідниця висовує положення про те, що важливим напрямком забезпечення соціальної безпеки в країні мають стати ґрунтовні зрушення у діалозі між державою і суспільством на місцевому рівні. На цих ключових моментах наголошується і у середовищі європейських вчених, де активно обговорюється тема цифровізації соціальної безпеки місцевого самоврядування та територіальних громад. Однак, констатує цей факт, авторка не надає чіткої відповіді, а саме які ж напрямки, механізми державного управління найбільш задіяні («працюють») на рівні місцевого самоврядування, чи реалізуються вони повною мірою, що потрібно зробити, для підвищення їх дієвості та ефективності.

2. У Висновках (2) до дисертації авторкою внесено пропозицію розробити Цифровий Кодекс України, в якому були би упорядковані всі нормативно-правові документи, стандарти та зміни до цивільного, адміністративного й кримінального законодавства щодо забезпечення соціальної безпеки держави та громадянського суспільства в сфері цифрових технологій. На наш погляд, робота тільки виграла б, якби авторка більш детально зупинилася на аргументації його необхідності та внесла конкретні пропозиції щодо його впровадження.

3. Вважаю необхідність додаткової аргументації щодо формування механізмів запобігання загрозам в системі диверсифікації соціальних послуг, більше уваги приділити саме створенню єдиного державного освітнього порталу не лише для школярів, а для викладачів і студентів вищої школи, подальшому створенню державних просвітніх онлайн-порталів для населення та державне сприяння у створенні таких порталів просвітницькими організаціями громадянського суспільства і місцевими громадами.

4. Треба констатувати, що у нормативних актах України відсутнє визначення поняття «соціальна безпека», що дає певне нерозуміння, чи вона є самостійним видом національної безпеки, чи складовою частиною, наприклад, економічної безпеки. Тільки у 2015 році затверджено «Методичні рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки України», в якій було уточнено поняття «соціальна безпека». Вона визначалася як «стан розвитку держави, за якого держава здатна забезпечити гідний і якісний рівень життя населення незалежно від віку, статі, рівня доходів, сприяти розвитку людського капіталу як найважливішої складової економічного потенціалу країни».

Уважаю, що автору потрібно було б запропонувати, своє бачення поняття «соціальна безпека» та її місце в системі національної безпеки України.

5. Наприкінці свого дослідження автор провів верифікацію даних, провівши опитування серед достатньо великої кількості спеціалістів, науковців,

викладачів Вузів та інших зацікавлених осіб. В той же час, на наш погляд, не менш цікавим стало б і опитування пересічних громадян України, як Вони ставляться до сучасного стану їх соціального захисту та безпеки, Думаю, що це опитування могло показати ї інший бік «медалі», знайшлися і інші аргументи та думки з приводу розвитку соціальної безпеки держави, суспільства та і власно людини, а саме дослідження могло б і по – іншому проілюструвати наше сьогодення.

6. Деякі висновки автора, приміром, щодо введення до наукового обігу нового поняття – «цифрове громадянство», яке одним із механізмів державного управління лишаємо відкритими для подальшої дискусії (С.384, 397).

Водночас висловлені зауваження та пропозиції мають в основному рекомендаційний характер і не знижують загальної високої оцінки наукового дослідження С.М.Петькун.

Загальний висновок

Представлена на захист дисертаційна Петькун С.М. на тему: «Теоретико-методологічна концептуалізація механізмів державного управління соціальною безпекою в умовах цифрової трансформації», є цілісним та завершеним самостійним науковим дослідженням, у якому вирішено важливу проблему в галузі науки «Державне управління». Дисертаційна робота містить раніше не захищені наукові положення, отримані автором нові науково обґрунтовані результати в галузі науки державне управління.

Вважаю, що дисертаційна робота тему: «Теоретико-методологічна концептуалізація механізмів державного управління соціальною безпекою в умовах цифрової трансформації» яка подана на здобуття ступеня доктора наук, за актуальністю, ступенем новизни, науковим рівнем та практичною цінністю, змістом та оформленням повністю відповідає вимогам п. 7, 9 Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук (Постанова Кабінету Міністрів України від 17 листопада 2021 р. № 1197) та наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації», а її автор Петькун Світлана Михайлівна заслуговує на присудження їй наукового ступеня доктора наук з державного управління за спеціальністю 25.00.02 – механізми державного управління.

Офіційний опонент,

доктор наук з державного управління, професор,
директор Навчально-наукового інституту управління,
економіки та природокористування, Таврійський
національний університет імені В.І. Вернадського В.П.Горник

Від імені Горника В.П. *Масак*
Генеральний секретар *Васова М.З.*